

ÜNİTE 4

Roma Uygarlığı

Amaçlar

- Bu ünite öğrenciyeye Roma uygarlığının başlangıçtan bitişine kadar geçirdiği evreleri, Roma Cumhuriyet dönemi ve Roma İmparatorluk dönemi olmak üzere iki bölüm de vermeyi amaçlar. Roma uygarlığı Yunan uygarlığından neler almıştır? Ona neler eklemiştir? Kendisinden sonra ki Batı uygarlığına ne miras bırakmıştır? Üniteyi bitirdikten sonra bunlar ve benzeri sorulara yanıt verebileceksiniz.

İçindekiler

- Giriş: Roma Halkı ve Krallık Dönemi
- Roma Cumhuriyet Dönemi
- Roma İmparatorluk Dönemi
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Yararlanılacak Kaynaklar

Öneriler

- Bu ünitedeki Roma Cumhuriyeti ve İmparatorluğu'nun siyasal ve kültürel yapısını önceki ünitelerdeki Yunan-Helen uygarlığının siyasal, düşünsel ve kültürel yapısı ile karşılaştırarak inceleyiniz. Benzerlikler ve farklılıkları tartışınız (Örnek : Stoik düşünce).
- Roma uygarlığının düşünsel siyasal ve kültürel yapısında, Batı uygarlığını oluşturan temel düşünceleri (hümanizma, hukuk vb) daha sonraki bölümlerde ortaya yeniden nasıl çıktığına dikkat ediniz (Örnek : Rönesans'da).

1. GİRİŞ:

1.1. İtalyan Halkı

İ.Ö. 2000-1000 yılları arasında orta Avrupadan İtalya yarım adasına değişik kavimlerden insanlar göç etmişlerdir. Bunlara daha sonra Anadolu'dan gelen Etrüskler (İ.Ö. 1000 civarında), Yunanistan'dan gelenler (İ.Ö. 750-550) ve Güney Fransa'dan gelen Galler de katılmıştır. Böylece Roma cumhuriyeti kurulmadan önceki İtalyan halkı, orada bulunan kavimler ile, bu belirtilen kavimlerin bir karışımından oluşmuştur.

1.2. Roma Krallığı (İ.Ö. 750-500)

Efsanevi Romulus, Roma kentinin kurucusu ve ilk kralıdır. Romulüsten sonra yedi kral daha Roma'ya hakim olmuştur. Daha sonra Etrüsk'ler Roma'yı fethetmişler ve Krallık Etrüsk'lere geçmiştir. Etrüsk'lü Roma krallarının sonuncusu olan Tarkin ise bir ayaklanma sonucu tahttan indirilmiştir. Bu aynı zamanda Roma'da krallık devrinin de sonu olmuştur.

Roma'da krallık devrinde bile kralın siyasal gücü, aristokratlardan oluşan bir danışma meclisi (Senato) ve askerlerden oluşan bir halk meclisi tarafından sınırlanmıştır.

2. ROMA CUMHURİYETİ (İ.Ö. 500-30)

Roma'da monarşinin sona ermesi ile siyasal güç bir yıllığına seçilen iki konsül ve aristokratlardan oluşan senato tarafından paylaşıldı. Hakimler, hazine bakanları, tribünler (bunlar aristokrat olmayan halkın çıkarlarını gözetirlerdi), kamu-düzeni bakanı gibi önemli devlet görevlileri de bir yıllığına seçilirdi.

2.1. Cumhuriyet Döneminde Siyasal ve Coğrafi Yapıda Gelişmeler

İ.Ö 509-287 arasında Roma Cumhuriyeti, aristokratlar (Patriciler) ve aristokrat olmayan Roma vatandaşları (Plebler) arasında gitgide artan bir sınıf çatışmasına sahne olmuştur. Bu mücadele sonucunda siyasal yapıda şu özellikler ortaya çıkmıştır.

- Plebler önemli görevlere seçilme hakkını, seçme hakkını, senatör olabilme hakkını elde etmişlerdir.

- "Senato Düzeni" denilen yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır. Bu sınıf zengin plebler ile aristokratların karışımından oluşmuştur.

Aynı yıllarda Roma Cumhuriyeti bir dizi fetih gerçekleştirerek topraklarını genişletmiştir.

- Üç yüzyıl kadar süren bir zaman dilimi içinde yavaş yavaş bütün İtalya yarımadası fethedilerek (İ.Ö 509-264) Roma Askeri Federasyonu adı altında bir birlik oluşturulmuştur. Bu birliğin her ünitesi iç işlerinde özerk ama dış işlerinde Roma'ya bağlıdır ve Roma ordusuna nüfus ve zenginliği oranında asker göndermekle yükümlüdür. Roma vatandaşlarından oluşan koloniler bütün İtalya yarımadasının stratejik noktalarına yerleştirilerek Roma Askeri Federasyonu sağlamlaştırılmıştır.

2.1.1. Batı Akdenizin Fethi (İ.Ö 264-146)

Roma'nın İtalya yarımadasını fethi sonucunda Afrika ile ticari ilişkisi artmış, ancak bu durum onu Kartaca ile çatışma içine itmiştir. Kartaca'nın, Romanın Sicilya yoluyla deniz ticaretini önleme çabaları iki ülkeyi sıcak çatışma noktasına getirmiştir. Kartaca, Kuzey Afrika kıyılarına İ.Ö. 800'lerde yerleşen Fenikelilerden oluşmuş çok zengin, Doğu Akdenize hakim güçlü bir filoya sahip bir kavimdir. Kartaca ile Roma arasında Punik savaşları adıyla bilinen çok kanlı üç savaş olmuş (İ.Ö. 264-146), bu savaşlar sonucunda Korsika, Sardunya, İspanya, Afrika gibi deniz aşırı ülkeler Romanın eline ilk kez geçmiştir.

2.1.2. Doğu Akdenizin Fethi (İ.Ö. 200-30)

Kartaca ile olan çatışmalar Roma'yı dış politikasını yeniden gözden geçirmeye itti. Romalı senatörler, ulusal prestij nedeniyle Doğu Akdeniz'deki Helen devletlerinin işlerine müdahale etmek istediler. Yunan şehir devletlerinin koruyucusu rolünü üstlenerek politikalarını bu yönde oluşturdular. Sonuçta Roma, önce Makedonyanın kralı V. Philip'in ordularını (İ.Ö. 197 'de) ve daha sonra da Suriye kralı Antiyokus'u (İ.Ö. 191'de) yenerek, Anadolu'yu ve bütün Yunan şehir-devletlerini ele geçirdi. İ.Ö 146 yılında Makedonya da dahil Yunan devletleri Roma'nın birer eyaleti haline geldi. Daha sonra Suriye ve Mısır da bunlara katıldı.

2.2. Cumhuriyet Döneminde Sosyal ve Ekonomik Yapıda Gelişmeler

2.2.1. Başlangıç

Roma'nın ilk başlardaki aile hayatı büyük aile (**familia**) kavramı üzerine oturtulmuştur.

Familia içindeki bütün sorumluluk **paterfamilias** denilen aile reisine aittir. Ailenin saflığı ve dayanışması ilkeleri titizlikle bu aile reisinin sorumluluğuna dahildir. Aile reisine kesin itaat, devlete ve tanrılara sevgi ve saygı, vatanseverlik, fiziki güç, askeri cesaret, geleneğe ve adetlere bağlılık en önemli değerlerdir. Romalı kadın erkekten daha az önemli olmakla birlikte, kadının statüsü Yunan kadınlarından daha yüksektir.

Yine ilk başlarda Romalılar tarımsal yaşamın koruyucusu olan bazı tanrılara tapıyorlardı. Bu tanrılar aynı zamanda **familia**'nın da koruyucularıydı. Bunun yanında, Etrüsk ve Yunan tanrılarından bazıları Roma devletinin koruyucusu olarak alınıp Romalılara mal edilmiştir.

İlk başlarda Roma'nın ekonomik hayatı tamamen tarıma dayanıyordu. Ticaret ve endüstri yok denecek kadar azdı.

2.2.2. Cumhuriyetin Olgun Dönemi

Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi İ.Ö 200'lerde Roma Cumhuriyeti büyük bir imparatorluk görünümü arzemiştir. Bu büyümenin sonucu olarak sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamda önemli değışiklikler olmuştur. Bunlar şöyle özetlenebilir.

■ **Siyasal yaşam:** Senato en üst düzey siyasal gücü temsil etmiştir. Bunun yanı na **plebleri** koruyan **tribünler** faaliyetlerini sürdürmüş, ancak cumhuriyetin hızlı büyümesi siyasi sorumluların aynı hızda bozulmasına, rüşvet ve siyasi kayırmacılığa yol açmıştır.

■ **Sosyal yaşam:** İlk başlardaki "senato-düzeni" sınıfı ve fakir halk (plebler) yanında yeni ve güçlü bir sınıf ortaya çıkmıştır. "Atlı sınıf" olarak bilinen bu yeni sınıf asker, iş adamları ve tüccarlardan oluşmuştur.

■ **Ekonomik yaşam:** Yeni kolonilerin fethedilmesi ile Romalı vatandaşlara büyük topraklar verildi. Senatörler de İtalya içinde büyük topraklara sahiplerdi. İtalya'nın ilkel köy yaşamı, köylülerin Roma'ya ve diğer büyük şehirlere göçü nedeniyle hemen hemen yok olmuştu. Bu insanların endüstri ve ticaret hayatına girmesi ile yaşam standardı yükselmiş, zenginler lüks ve ihtişam peşinde koşmaya başlamıştı. Sınıflar arası uçurum hızla artmıştı.

- Bunların doğal sonucu olarak **aile hayatının** eski saflığı ve dayanışma ruhu ortadan kalkmış, bireyciliğe dayanan bir aile hayatı oluşmuştur.

- Romalılar Helen kültürünü bütün yönleriyle benimseyerek, din ve edebiyat, sanat ve felsefelerini bu yönde geliştirmişlerdir. Şimdi gelişmeleri inceleyelim.

2.3. Roma Cumhuriyetinin Kültürel Yapısında Gelişmeler

2.3.1. Yunan Etkisi

İ.Ö. Üçüncü yüzyıla kadar Roma'da sanat, edebiyat veya felsefe yoktu. Ancak 3. yüzyıl başlarında Roma'nın Eski Yunan uygarlığı ile temasa başlaması ile ki bu tür etkinlikler ortaya çıkmaya başladı. Roma'ya gönderilen Yunan esirler genç Romalı asilzadelere hocalık ve dadılık yapmaya başladılar. Yunanca, elit zümre tarafından konuşulmaya başladı. Yunan edebiyat ve sanatına ilgi arttı. Bu nedenle ilk Roma edebiyat ve sanatı Yunan edebiyat ve sanatının bir kopyasıdır. Daha sonraları da Eski Yunan ruhu, Roma Cumhuriyeti ve İmparatorluğu'nun düşünce ve kültüründe değiştirilerek de olsa korunmuştur.

2.3.2. Roma Edebiyatı

Roma edebiyatının başlangıç döneminde (İ.Ö 240-70) belli başlı etkinlikler şunlardır:

- Homer'in Odyssees destanı, bir Yunanlı esir tarafından Latinceye çevrildi.
- Roma temaları üzerine destanlar yazılmaya başlandı.
- Yunan trajedisi Romalı yazarlar tarafından taklit edilmeye başlandı.
- Özgün bir edebi tarz olan "saturea" (satir) Lucilius tarafından keşfedildi.

2.3.3. Roma Düşünce ve Edebiyatının Altın Çağı (Cicero Devri) İ.Ö. 70-43

Roma, cumhuriyetin sonlarına doğru felsefe ve edebiyatta altın çağına başladı. Bu altın çağı, ilk imparator Augustus zamanında da sürdü. Burada sadece Cicero devri ele alınacak ve Augustus zamanındaki altınçağı sırası gelince değinmek istiyoruz.

■ **Murcus Tullius Cicero (İ.Ö 106-43)** Cicero İ.Ö 106 'da Roma yakınlarında Arpinum'da doğdu. Öğrenimini Roma'da en iyi hukuk ve felsefe hocalarının yanında yaptı. Konsül'lük de dahil pek çok üst düzey devlet görevlerinde bulundu. Diğer zamanlarda avukatlık yaptı. Karşı olduğu Antonius'un siyasi gücü ele geçirmesi üzerine, Roma'dan kaçarken yakalanarak öldürüldü.

Cicero'nun yazdığı eserler başlıca dört gruba ayrılır. 1) Söylevleri; 2) Retorik veya konuşma sanatı üzerine yazılar; 3) Felsefi yazılar; 4) Mektuplar.

Söylevlerinde Cicero, kendine özgü bir stil oluşturmuş ve Latin diline önemli katkılarda bulunmuştur. Konuşma sanatı üzerine olan kitaplarından **De Inventione** retorik ilkelerini, konuşma sanatı kurallarını açıklar.

Bu konuda ikinci önemli eseri **De Oratore**'de Cicero kendi hatiplik gelişmesinin hikayesini anlatır. Retorik konusunda üçüncü önemli eseri, Aristoteles'in **Topika** adlı eserinin kısa, açık bir biçimde Romalıların anlayacağı dilde yeniden yazılmasından oluşan aynı adlı kitaptır.

Cicero'nun felsefi eserleri özgün olmamakla birlikte çok önemlidir. Zira o, Yunanca felsefe ve bilim terimlerinin Latince karşılıklarını bularak, bunları Batı uygarlığına miras bırakmıştır. İkinci olarak, Eski Yunan felsefecilerini kendi zamanına, kendi zamanında yaşamış ancak bugün eserleri yitmiş felsefecileri de bizim çağıma dolaylı olarak kazandırmıştır. Üçüncü olarak Cicero'nun pratik felsefesinin özgün teması olan insan merkezilik ya da humanizması, daha sonra Orta Çağ sonunda Rönesans ile ortaya çıkacak olan İtalyan ve Kuzey Avrupa hümanizmalarına kaynak oluşturacaktır. Cicero bu hümanizması ile Stoik Felsefesinin mantıksal sonuçlarını ortaya çıkararak insanın insan olarak evrensel doğa yasasına göre, ırk, sınıf vb. farkı gözetilmeksizin değerli olduğunu vurgular. Dördüncü olarak Cicero'nun etkisi Aydınlanma Çağı'nda, özellikle Locke ve Hume'un siyasal felsefelerinde görülür. Bu etki ise dolaylı bir biçimde Amerikan Bağımsızlık ve İnsan Hakları Bildirileri ve Fransız Devriminde ortaya çıkar.

■ Cicero'nun altın dönemindeki diğer düşünsel etkinlikleri kısaca şöyle sıralayabiliriz.

- Catullus'un lirik şiirleri.
- Sezar'ın tarih eserleri:
"Gal Savaşları", "İç savaş"
- Lucretius'un, Epikür felsefesi üzerine yazdığı **De Rerum Natura** (Eşyanın Doğası Üstüne). Bu eserin amacı okuyucuya Epikür felsefesini benimsetmektir. Bu da bilim aracılığıyla insanın tanrı korkusundan kurtulması ve iç huzura kavuşturulması biçiminde ortaya konur. Eserin önemi bilimsel bir merak ve ampirik araştırma ruhunun ilk defa geniş bir biçimde sergilenmesidir. Epikür aynı zamanda antropolojinin de babası sayılır.

2.4. Roma Cumhuriyetinin Çöküşü

Cumhuriyet devlet biçiminin çöküp imparatorluk biçiminin onun yerini almasının sosyal, siyasal ve ekonomik nedenleri şöyle sıralanabilir:

- Siyasal açıdan cumhuriyet şehir-devleti sistemi ve bunun siyasal gücünü temsil eden Senato, Romanın fetihleri sonucu ortaya çıkan büyük imparatorluğun sosyal, siyasal, ekonomik çelişkilerini çözmekte yetersiz kalıyordu. Ayrıca fiilen de reformcular ve generaller sürekli olarak Senato'nun otoritesine meydan okuyarlardı.

- Ekonomik açıdan bakıldığında sınıflar arasındaki uçurumun büyüdüğünü görürüz. Daha önce belirtildiği gibi, Roma topraklarının gelişmesi yeni zengin bir sınıf ortaya çıkarmıştır. Bu zengin sınıf zamanla paranın ötesinde siyasal güç de istemeye başlamış ve elde etmiştir. Ancak zengin sınıfın daha da zenginleşmesi yanında küçük toprak sahipleri daha da fakirleşti. Şehirlere akın eden bu insanlar sosyo-ekonomik sorunlar yarattılar.

- Roma'nın geleneksel ordusu vatandaşlardan oluşan, devlete bağlı büyük bir askeri güç idi. İ.Ö. 107'de Marius bu ordunun yerine profesyonel paralı askerlerden oluşan bir ordu kurdu. Böylece ordu zengin generallerin yönlendirme ve güdülemelerine hazır ve açık geldi. Politikada askeri güç kullanımı moda oldu.

- Cumhuriyetin çöküşüne yol açan son bir neden de kolonilerin kötü bir biçimde idare edilmeye başlanmasıdır. Senatörlerden zengin ve hırslı olanları, paralarını ve güçlerini, sömürgelerdeki idarecileri satın almaya ve böylece kişisel çıkar ve nüfus kazanmak için harcamaya başladılar. Bu da asiller ve fakir halk arasındaki çatışmayı körükledi ve diktatörlük öncesi dönemdeki iç savaşı başlatan nedenlerden birisi oldu.

3. ROMA İMPARATORLUĞU (İ.S. 14-476)

3.1. Siyasal Yapıda Gelişmeler

Yüzyıl süren (İ.Ö 133-30) ayaklanma, iç savaş ve kargaşadan sonra Roma Cumhuriyeti bir dizi diktatörlük ve Triumvirlik dönemi geçirdi. Sonunda Senato'nun siyasal gücü Sezar ve Oktavian tarafından fiilen yok edildi.

Sezar'ın üvey oğlu Oktavian, İ.Ö. 27'de "Cumhuriyetin Restorasyonu" programını ilan etti. Ancak bu sözde restorasyon planı ile kendisini fiilen imparator yapmış, tüm siyasi otoriteyi kendi elinde toplamış oluyordu. Böylece Oktavian (Augustus) ile Roma İmparatorluğu fiilen başlamış

oluyordu. Pax Romana veya Augustus Barışı denilen uzun bir barış süreci de böylece başlamış oluyordu. İmparatorluğun ilk iki yüzyılda hiçbir önemli savaşı olmadı. İmparatorluğun üçüncü yüzyıldan itibaren 300 yıl süren bir gerileme devri başladı. Sonunda zayıflayan imparatorluk barbarlar tarafından yok edildi (4ncü ve 5nci yüzyıllar). İmparatorluk önce ikiye ayrıldı. Batı Roma İmparatorluğu İ.S. 476'da sona erdi. Doğuda Bizans İmparatorluğu ise 1453'de Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethi ile sona erdi. Ancak Roma uygarlığı, evrensel hukuk, sanat ve düşünce boyutlarıyla Rönesans'da tekrar dirilecek ve Batı uygarlığını biçimlendirecektir. Roma İmparatorluğunun (İ.S. 14-476) belli başlı siyasal gelişmelerini şöyle özetleyebiliriz:

- Julio-Claudius hanedanı (14-68). Tiberius, Caligula, Cladius ve Neron'un hüküm sürdüğü bu hanedan döneminde despotizm ve özgürlüklerin kısıtlanması gitgide arttı. Ancak aynı zamanda Cladius devrinde yeni topraklar fethedildi. Bunların en önemlisi İngiltere'nin fethidir (43).

- Flavius hanedanı (69-96). Bu dönemde Vespasian ve iki oğlu hüküm sürdü. Bu dönemde imparatorluğun idari ve mali düzenlemesi yapıldı. Ancak despot idare yoğunlaştı.

- "İyi İmparatorlar" dönemi (96-180). Bu dönemde imparatorluk Avrupa ve Doğuda yeni topraklar elde etti ve 117'de en geniş toprak yüz ölçümüne ulaştı. Aynı zamanda da bu dönem ekonomik ve sosyal krizlerin ve ilk barbar istilasının başladığı zamana rastlar.

- Çöküş ve anarşi dönemi (180-284). Bu dönemde imparatorluğun dört bir yanında ayaklanmalar köylü ordularının desteği ile başarı kazandı ve İmparatorluğun siyasi otoritesi yok edildi. Barbar istilaları süreklilik kazandı.

- Despotizm ve Hıristiyanlık (284-350). Diocletian tarafından imparatorluk otoritesi yeniden kuruldu. Mutlak monarşi, mutlak merkezîyetçilik, esaret yeniden oluşturuldu. Büyük Constantine tarafından Hıristiyanlık resmi din olarak tanındı.

- İmparatorluğun bölünmesi ve dağılması (350-476). Bu dönemde barbar istilaları başedilemez bir biçimde yoğunlaştı. Yukarıda belirttiğimiz son, başka deyişle imparatorluğun ikiye ayrılması gerçekleşti.

3.2. İmparatorluğun Kültürel Yapısı

3.2.1. Roma Edebiyatının Altın Çağı

İmparator Augustus'un koruması altında İsa'nın doğumundan hemen önceki ve sonraki yıllarda (İ.Ö. 30-İ.S. 14) Roma edebiyatı ve düşünce hayatı altın çağını yaşadı. Ancak, Cicero devrindekinden farklı olarak, bu devirde Augustus fikir ve düşünce özgürlüğünü kısıtlamıştır. İmparator, edebiyatın patronluğunu üstlenmiş; yazarlar, sanatçılar, imparatorun çevresine sokulmuş ve yeteneklerini rejimin hizmetine vermeleri istenmiştir. Bu nedenle Augustus devri edebiyatının temel temalarını, Roma vatanserverliği, Romanın ihtişamı, geçmişteki kahramanlık hikayeleri, İtalya'nın güzellikleri, İmparatorluğa methiye, geleneksel Roma erdemlerinin yüceltilmesi gibi konular oluşturmuştur. Yine Cicero devri altın çağdan farklı olarak bu dönemde retorik, tarihsel nesnellik, sosyo-politik gerçekçilik bir yana bırakılmıştır.

Augustus devri altın çağında şiir alanında büyük şairler yetişmiştir. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

- **Virgil** (İ.Ö. 70-19) Homer'i örnek alan Virgil, lirik şiirler yazdı.
- **Horace** (İ.Ö.80-65) Basit yaşamı öven şiirler yazdı.
- **Ovid** (İ.Ö. 43- İ.S. 18) Genellikle aşk şiirleri yazdı. Yunan mitolojisi ve tanrılarını ele alan şiirleri de vardır.

3.2.2. Roma Edebiyatının Gümüş Dönemi

Gümüş dönemi (İ.S. 14-180) olarak adlandırılan bu dönemde daha az yaratıcı ve özgün yazarlardan önemlileri şunlardır :

- **Tacitus** (55-117) Roma'nın ilk yüzyılı konusunda iki tarih kitabı yazmıştır. Bir başka eserinde imparatorluğa musallat olan Germen barbarlarını anlatır.
- **İmparator Marcus Aurelius** "İyi İmparatorlar" döneminin sonuncu hükümdarı olan Aurelius "Meditasyon" adındaki eserinde Stoik felsefenin önemli erdemlerini anlatır.
- Yukarıda belirtilen Latince yazan yazarlar dışına Ptolemy (İ.S. 2. yüzyıl) gibi astro-

nom ve Plutarch (46-120) gibi Roma ve Yunan kahramanlarının yaşamlarını anlatan ve Yunancada eser veren yazarlar yetişmiştir.

3.2.3. Mimarlık ve Heykeltçilik

İmparatorluk dönemi mimari sanatı temelde Yunan sanatını örnek almıştır. Ancak, Roma mimarisi Yunan örneklerinden çok daha büyük hacimde planlanmıştır. Bu büyüklük Romalılara özgün kemer kuralları uygulanarak sağlanmıştır.

Heykeltçilik sanatında kamu binalarını süsleyen **kabartma heykeltçiliği** Roma sanatının en özgün yanını oluşturur. Portre heykeltçiliği, daha gerçekçi olmakla birlikte, genelde Yunan heykeltçiliğini izler.

3.2.4. Roma Hukuku

Roma İmparatorluğunun, Batı uygarlığına en önemli katkılarından birisi de hukuk alanındadır. Roma, şehir-devlet (polis) yapısından çıkıp, imparatorluğun kozmopolis'ine geçişi sırasında evrensel nitelikte kanunlar düzenlemek gereksinimi ortaya çıktı. Roma hukuku bu nedenle mahalli hakimlerin ve hukukçuların yorumlarına açık, genel ama eşitlik ilkesine dayanan prensiplerden oluşmuş ve yine bu nedenle, koskoca bir imparatorluğu, **kanun** önünde eşitlik, adalet, kamu düzeni gibi ilkeler çerçevesinde sanki tek bir ulusmuş gibi birleştirebilmiştir. Roma Hukukunun batının hukuk tarihi içindeki yeri, bugün hemen her hukuk fakültesinin temel dersleri arasında yer alması ile de sabittir.

3.3. Roma İmparatorluğunun Çöküş Nedenleri

Tek bir nedene indirgeyemeyeceğimiz çöküş, şu iki önemli faktörün birlikte oluşumu ile 3. yüzyıldan itibaren başlamıştır.

3.3.1. Siyasal Nedenler

Bunların en önemlisi imparatorluğun tahta geçme sorununu çözemeyişidir. Marcus Aurelius'den sonra yerine zayıf kişilikli oğlu geçti. Buna isyan eden generallerin her biri kendi adayının imparator olması için mücadele etti. Bu durum siyasi otoritenin sarsılmasına yol açtı. Bundan sonra veraset sorunu kronikleşti.

3.3.2. Ekonomik Nedenler

Bu nedenlerin başında tarımcılığın ve buna bağlı olarak endüstri ve ticaretin zayıflaması gelir. Bunların yanında, kaynakların azalması nedeniyle gitgide artan haksız ve ağır vergi sistemi

oluşturdu. Ekonominin bozulması, nüfusun da azalmasına yol açarak devletin gücünü daha da zayıflattı. Bu da kültür ve sanatta gerilemeye yol açtı.

Özet

Bu bölümde, Roma Uygarlığı, Roma Cumhuriyeti ve Roma İmparatorluğu olarak iki kısımda incelenmiştir. Birinci kısımda cumhuriyet devri siyasal gelişmeler, sosyo-ekonomik yapı, kültür, sanat ve edebiyatta ilerlemeler incelenmiştir. İkinci kısımda imparatorluk dönemi siyasal gelişmeler, sosyo-ekonomik yapı, kültür, sanat ve edebiyat gelişmeleri anlatılmıştır. Her iki kısmın sonunda ise cumhuriyet dönemini sona erdiren nedenler ve İmparatorluğun çöküş nedenleri açıklanmıştır.

Değerlendirme Soruları

1. İlk başlarda Roma aile yapısı büyük aile sistemine dayanıyordu. Ekonomik ve siyasal gelişmeler sonucu aile yapısı şu şekile dönüştü.
 - A) Familia oldu.
 - B) Bireyci oldu .
 - C) Otoriteye dayandı.
 - D) Kadın önemli hale geldi.
 - E) Yukarıdakilerden hiçbirisi.
2. Roma edebiyatının başlangıç döneminde olmayan etkinlik şudur:
 - A) Homer'in destanı Latinceye çevirildi.
 - B) Lucilius satir tarzını buldu.

- C) Cicero De Inventione'yi yazdı.
- D) Yunan trajedisi taklit edildi.

3. Cicero'nun Batı medeniyetine katkısı şudur:

- A) Latin şiiri konusunda öncülük yapması.
- B) Roman türünün en iyi örneklerini vermesi.
- C) Batı felsefesinin öncülerinden oluşu.
- D) Rönesans hümanizmine katkısı.

4. Roma hukuku aşağıdaki özelliklerden hangisine sahip değildir?

- A) Evrensel nitelikte ilkeler.
- B) Kanun önünde eşitlik.
- C) Polis (şehir-devlet) yapısına uygun.
- D) Mahalli hakimlerin yorumlarına açık.

Yararlanılacak Kaynaklar

ALTAN, S., **Roma Tarihinin Ana Hatları**. 1. Kısım, Cumhuriyet Devri, İstanbul. İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1970.

BARROW, R.H., **Romalılar**, İstanbul, Varlık Yayınevi, 1965.

CORNELİ, T. ve MATTHEWS, J., **Roma Dünyası**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1988.